

Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas
tiesnesis Mārtiņš Sviķis

**Rīgas apgabaltiesas darbības attīstības
KONCEPCIJA
2020.-2025.gadam**

Rīga 2020

Vīzija: Rīgas apgabaltiesa ir moderna, Eiropas tiesību telpā integrēta un uz inovācijām balstīta tiesa, ar mūsdienām atbilstošu taisnīgas tiesas izpratni.

Vīzijas pamatojums

Taisnīga tiesa ir jebkuras demokrātiskas tiesību sistēmas pamatvērtība. Taisnīgu tiesu mēs saprotam divos aspektos - „taisnīga tiesa” kā neatkarīga tiesu varas institūcija, kas izskata lietu, un „taisnīga tiesa” kā pienācīgs, tiesiskai valstij atbilstošs process, kurā lieta tiek izskatīta.

Šodienas tiesību telpā ir pilnīgi pašsaprotami taisnīgas tiesas jēdzienu saistīt ar kvalitatīva procesa norisi saprātīgā termiņā, kas nodrošina tiesu varas pamatvērtību realizāciju.

Autora ieskatā tas vairs nav pietiekami, jo, attīstoties tiesību kultūrai un juridiskajai domāšanai, sabiedrība nodrošināma ar taisnīgu tiesu kā pakalpojumu tā jaunā kvalitātē.

Runājot par taisnīgu tiesu kā pienācīgu, tiesiskai valstij atbilstošu procesu, ir jārunā arī par citiem šī jēdziena satura aspektiem, kuru nodrošināšana ir katra tiesneša pienākums, bet kolēģijas priekšsēdētāja pienākumus ir to veicināt un uzraudzīt. Nodrošinot taisnīgu tiesu, tiks veicināta iedzīvotāju uzticēšanās tiesiskumam un demokrātiskajai valsts iekārtai kopumā.

Pēc autora domām kā tiesiskai valstij atbilstoša procesa sastāvdaļas varētu izdalīt pašu tiesas procesu, kas ietver sevī tā vadīšanu un komunikāciju ar prāvniekiem, tiesas sprieduma sastādīšanu, kā arī sabiedrības informēšanu, skaidrojot nolēmumu saturu un atsevišķos gadījumos arī savas rīcības motīvus.

Tiesnesis ir tiesību piemērotājs un arī tiesību kultūras veidotājs. Tiesneša ikdienas darbs ir saistīts ar tiesību teksta iztulkošanu un tā piemērošanu. Tiesību kultūra kā tiesību piemērošanas sastāvdaļa ir apgūstama visas tiesneša karjeras laikā. Tieši tādu apstākļu radīšana, kuros tiesnešiem un darbiniekiem ir iespējama zināšanu papildināšana, ir Civillietu tiesas kolēģijas vadītāja viens no centrāliem uzdevumiem.

Zināšanas ir viens no pamatelementiem, kas raksturo arī tiesnešu iekšējo neatkarību. Zinošs tiesnesis veicina sabiedrības uzticību un stiprina savu neatkarību. Sabiedrības uzticēšanās tiesu sistēmai tiek stiprināta, ja tiesneša zināšanas ir tik plašas, ka tās iziet ārpus likumos ietvertu tiesību normu apzināšanas rāmjiem, aptverot arī sociāli nozīmīgus jautājumus, kā arī ja tiesnesim piemīt tādas personīgās prasmes un izpratne (gan tiesā, gan ārpus tiesas), kas ļauj viņam vadīt lietu taisnīgu izskatīšanu un pret visām iesaistītajām personām izturēties pienācīgi un iejūtīgi.

Autora ieskatā zinošs tiesnesis ir arī drosmīgs tiesnesis. Tiesneša zināšanas un drosmība uzlabo viņa pašapziņu, kas ir priekšnosacījums, lai veicinātu tiesību kultūras attīstību. Drosmīgs un iekšēji neatkarīgs tiesnesis var būt veiksmīgs tiesību kultūras īstenotājs un tieši tiesneša drosmība ir taisnīguma un tiesu sistēmas mugurkauls.

Autors uzskata, ka viens no galvenajiem tiesas spriešanas kvalitātes rādītājiem ir sabiedrības uzticība. Pētījuma centra SKDS aptauja 2019.gada augustā parādīja, ka 34% Latvijas iedzīvotāju uzticas tiesām. Uzticības procentu līkne, sākot no 2017.gada, ir bijusi ar pieaugošu tendenci, kas norāda uz tiesu sistēmas pareizo virzienu, taču ir nepieciešams pielikt spēkus, lai šī augšupejošā līkne turpinātos.

Tāpat kā visas Latvijas tiesu sistēmas, arī Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas veiksmīgas funkcionēšanas pamatā ir sabiedrības uzticība. Tā panākama ne tikai ar tiesneša darba satura kvalitāti, bet arī ar tiesneša kā tiesību piemērotāja izpratni par tiesībām un sabiedrības kopējām vērtībām, kuru vērtējums parasti tiek sniegts tiesas nolēmumā. Taču mūsdienās komunikācija ar sabiedrību ar tiesas sprieduma starpniecību vairs nav pietiekama. Sabiedrība pieprasa, lai attiecīgais nolēmums tai tiktu izskaidrots saprotamā veidā. Autora ieskatā tiesu nolēmumu kvalitāte un komunikācija ir priekšnoteikums tam, lai sabiedrība ticētu un uzticētos tienešiem un tam pakalpojumam, kuru nodrošina Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija. Šādā veidā tiks panākts arī taisnīgas tiesas jēdziena piepildījuma nodrošinājums, kas ir viens no galvenajiem kolēģijas vadītāja uzdevumiem.

Tiesiska valsts, kurā pastāv kompetenta tiesu vara, spēj piesaistīt ilgtspējīgas investīcijas, kas veicina arī tautsaimniecības izaugsmi. Tiesiskā vide ir arī viens no būtiskiem faktoriem, ko izvērtē potenciālie investori, lai pieņemtu lēmumu par ieguldījumu izdarīšanu. Tiesu sistēmas darbības efektivitātei ir cieša saikne ar valsts ekonomikas sistēmas rādītājiem – valsts ilgtspējīgu izaugsmi un investīcijām pievilcīgas vides veidošanu, efektīva tiesu sistēma

sekmē ekonomisko izaugsmi un aizstāv iedzīvotāju pamattiesības. Arī Eiropas līmenī tiek atzīta saiknes nozīmība starp biznesam draudzīgu vidi un tiesiskumu, uzlabojot tiesu sistēmas neatkarību, kvalitāti un efektivitāti.

Koncepcijas izstrādes laikā izskatīšanai otrajā lasījumā Saeimas sēdē tika virzīts likumprojekts “Grozījumi likumā “Par tiesu varu””. Likuma grozījumi vērsti uz Ekonomiskās lietu tiesas kā pirmās instances tiesas izveidi. Likuma anotācijā cita starpā norādīts, ka saistībā ar plānoto Ekonomisko lietu tiesas izveidi būs nepieciešams pārstrukturēt Rīgas apgabaltiesas darbu. Turpat anotācijā ir atsauce uz Rīgas apgabaltiesas priekšsēdētājas iesniegto priekšlikumu par nepieciešamību precizēt likuma “Par tiesu varu” 42. panta ceturtajā daļā minētos kritērijus kolēģiju izveidošanai, proti, paredzot, ka apgabaltiesas kolēģiju var izveidot, ja tajā ir vairāk par divpadsmit tiesnešiem, tas ir, četri sastāvi.

Autors piekrīt likuma anotācijai par nepieciešamību pārstrukturizēt Rīgas apgabaltiesas darbu saistībā ar Ekonomisko lietu tiesas izveidi. Taču pēc autora domām uz Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas pārstrukturizēšanu būtu jāraugās plašāk un tieši no visaptverošas specializācijas skatu punkta. Būtiskākais izaicinājums būtu atrast pareizo balansu starp tiesnešu noslodzi un specializācijai pakļautajām tiesību jomām (lietu kategorijām). Šai sistēmai būtu jābūt pietiekami elastīgai, lai ļautu operatīvi reaģēt uz lietu pieaugumu kādā lietu kategorijā, kas potenciāli varētu ietekmēt lietas izskatīšanas termiņus. Piemēram, krīzes laikā ievērojami pieauga no darba tiesībām izrietošie strīdi, kas būtiski ietekmēja kopējos lietu izskatīšanas termiņus.

Stratēģiskie mērķi

Apkopojot vīzijas pamatojumu, autors par stratēģiskiem mērķiem izvirza tiesību kultūras attīstību un pilnveidošanu, nodrošinot taisnīgas tiesas jēdziena jēgpilnu piepildījumu, kā arī Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas pārstrukturizēšanu atbilstoši mūsdienu izaicinājumiem un izveidojamo struktūru veiksmīgas darbības nodrošināšanu, vadoties no cilvēkresursu, specializācijas un noslodzes izlīdzināšanas skatu punkta.

Darbības plāns stratēģisko mērķu sasniegšanai

Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas organizācija un vadība

Komandas darbs ir svarīgs elements tiesas administratīvās pārvaldības efektivitātes un kvalitātes nodrošināšanai, līdz ar to tas ir liekams kā kolēģijas un visas tiesas attīstību veicinošais vadmotīvs. Attīstāmi vairāki kolēģijas sistēmiskās organizācijas un vadības virzieni:

- kolēģijas struktūrvienību izveide noteiktām lietu kategorijām, atbilstoši sagaidāmajām izmaiņām likumā "Par tiesu varu" un anketētai tiesnešu specializācijai;
- struktūrvienībām piekritīgo lietu kategoriju izskatīšanai nepieciešamo cilvēkresursu kapacitātes noteikšana, sabalansējot to ar prognozējamo ienākošo lietu skaitu;
- struktūrvienību noslodzes monitorings un pasākumu ieviešana noslodzes izlīdzināšanai;
- struktūrvienības pārstāvības labākā modeļa izstrāde;
- struktūrvienības pārstāvniecības institūta izveide ikdienas operatīvo jautājumu risināšanai (sadarbība ar kolēģijas vadītāju);
- izskatāmo lietu pieauguma vai samazināšanās prognozēšana, monitorējot lietu daudzumu kopā ar pirmo instanču tiesu vadībām;
- noteiktas lietu kategorijas vai tiesību problēmjaudājuma īpatsvara noteikšana, kuras ir jau aktuālas pirmā instancē un kuras drīz būs aktuālas arī Rīgas apgabaltiesai;
- darba grupu izveide, lai apzinātu aktuālās tiesnešu palīgu un tiesas sēžu sekretāru apmācību tēmas un nodrošinātu to realizāciju ar tiesas resursiem;
- tiesnešu viedokļu apzināšana tiesas sastāvu veidošanas principu definēšanai, ievērojot paredzamās kolēģijas strukturālās izmaiņas;
- iekšējai lietošanai paredzētas datu bāzes izveidošana, lai sistematizētu ar darbu organizāciju saistītos jautājumus, kā arī judikatūras tēzes par attiecīgiem tiesību jautājumiem;
- tiesas kancelejas darbības pārstrukturizēšana un darbinieku funkciju pārdale atbilstoši kolēģijas plānotajām strukturālajām izmaiņām;

Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas darba kvalitātes nodrošināšana

Tiesiskā paļāvība ir būtiski svarīga prasība ikvienai tiesību un tiesu sistēmai, lai ievērotu tiesības uz taisnīgu lietas izskatīšanu un tiesiskuma principu. Šo prasību, cita starpā, pamato tiesību raksturīgo pazīmju kopums: pieejamība un paredzamība, zināma arī kā “tiesību prasību kvalitāte”. Tiesiskās paļāvības nodrošināšanai svarīga ir ne tikai tiesas spriedumu pieejamība, bet arī tiesu prakses konsekvence. Vienota un konsekventa tiesu prakse ir daļa no tiesiskās noteiktības. Kolēģijas vadītājam ir nozīmīga loma tiesas nolēmumu kvalitātes, saskaņotības un konsekvences nodrošināšanā. Ievērojot Rīgas apgabaltiesas vietu Latvijas tiesu kartē, ir īstenojami tādi pasākumi, lai tiesiskā paļāvība caur tiesu prakses konsekvenci būtu nodrošināta gan horizontāli, gan vertikāli un, lai to sasniegtu, ir veicami sekojoša rakstura pasākumi:

- regulāra diskusija kolēģijā un tās struktūrvienībās gan par atceltajiem, gan spēkā atstātajiem nolēmumu pamatiem;
- aktuālo problēmjaudājumu diskusijas organizēšana gan ar pirmās instances tiesnešiem, gan tiesnešiem apgabaltiesu līmenī, gan arī Augstākās tiesas un Satversmes tiesas tiesnešiem;
- definēt aktuālos tiesību jautājumus, kuri būtu pētāmi un apkopojami Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas nolēmumu kontekstā;
- tiesību problēmjaudājuma pilnvērtīgai analīzei pieaicināt atzītus mācībspēkus konkrētajā tiesību nozarē;
- iekšējā resursa izmantošana, tiesnešiem sniedzot ieskatu aktuālos tiesību problēmjaudājumos;
- aktuālās Eiropas Savienības Tiesas un Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūras apzināšana;
- tiesnešu iesaiste likumdošanas iniciatīvu darbu grupās, nodrošinot atgriezenisko saiti caur likuma iniciatīvām;
- apstākļu nodrošināšana tiesnešiem apmeklēt mācības tiesību jomās, kurās viņi ir izvēlējušies specializēties;

- tiesnešu zināšanu kapacitātes izmantošana tiesas spriešanas kvalitātes uzlabošanai
  - uz “*ad hoc*” pieeju balstītu tiesas sastāvu izveide. Piemēram, referējošais tiesnesis varētu lūgt lietas izskatīšanā iesaistīt attiecīgo kolēģi, kurš ir specializējies viņam iedalītās lietas problēmjuautājumā. Šāda pieeja uzlabotu gan tiesas spriešanas kvalitāti, gan to, ka pieaicinātais tiesnesis caur risināmiem problēmjuautājumiem nodotu zināšanas pārējiem sastāva tienešiem;
- paneļdiskusiju rīkošana ar noteiktas jomas speciālistiem, lai ilgtermiņā prognozētu kādas noteiktas tiesību jomas vai lietu kategorijas aktualitāti atbilstoši sociāli ekonomiskiem procesiem vai izmaiņām nacionālā un Eiropas Savienības likumdošanā, kā arī veicinātu izpratni par noteiktiem procesiem un to ietekmi gan uz sabiedrību un katru indivīdu atsevišķi, gan uz Latvijas tautsaimniecību kopumā.

Cilvēkresursu pārvaldība un starptautiskās sadarbības aspekti

Veiksmīgs tiesas darbs nav iedomājams bez tiesas personāla. Tiesas vadības uzdevums ir nodrošināt kvalitatīva tiesas personāla piesaisti un noturēšanu tiesā ierobežotas finansiālas situācijas apstākļos. Tas būtu panākams ar darbam draudzīgas vides nodrošināšanu. Lai to panāktu būtu veicami sekojoši pasākumi:

- piedāvāt tiesas darbiniekiem deleģēt pārstāvjus sadarbībai ar kolēģijas vadību, lai operatīvi apspriestu aktuālos darba organizācijas jautājumus un meklētu atbilstošākos risinājumus darba efektivizēšanai;
- elastīga darba laika sekmēšana, kur atbildība par darba laika ievērošanu tiek pārnesta uz tiesas sastāva tiesnešiem;
- rosināt diskusiju par nepieciešamību pārskatīt tiesneša palīga amatam izvirzītās prasības - iekšējo rezervju apzināšana un sistēmas vienkāršošana;
- tiesas darbinieku pieredzes apmaiņas un diskusijas nodrošināšana gan starp Latvijas tiesām, gan Eiropas Savienības telpā, lai tiesas darbinieki savā starpā dalītos ar labākajiem tiesas darba organizēšanas piemēriem;
- tiešu un personisku kontaktu veidošana ar ārzemju kolēģiem, lai veicinātu savstarpējo uzticību un apmainītos ar labākās prakses piemēriem gan Eiropa Savienības tiesību normu piemērošanā, gan tiesas administrēšanā;

- aktīva dalība starptautiskos semināros un projektos, mācību apmaiņu un tiesu sadarbības programmās;
- tiesas darbinieku apmācība, izmantojot tiesas iekšējos resursus;
- tiesas darbinieku mentoringa sistēmas ieviešana;

Komunikācija ar sabiedrību

Saziņa ar sabiedrību un tās informēšana gan par tiesas darbu kopumā, gan par atsevišķām lietām, ir priekšnoteikums sabiedrības uzticības veicināšanai. Viena no galvenajām dialoga formām ir tiesas spriedumi, kuriem ir jābūt argumentētiem un skaidri saprotamiem arī tiesas sistēmai nepiederošai personai, tāpēc nepieciešams veicināt tiesnešu iesaisti sabiedrībai nozīmīgu tiesas nolēmumu skaidrošanā.

Saziņa ar sabiedrību ir turpināma izmantojot visas modernās mediju platformas (twitter, facebook u.c.). Šajās platformās līdztekus informācijai par aktuāliem darba organizācijas jautājumiem, būtu nodrošināma sabiedrības informēšana par pieņemtajiem nolēmumiem īpaši nozīmīgās lietās, tiesnešiem sniedzot sprieduma argumentācijas kopsavilkumu.

Autora ieskatā koncepcijas pasākuma plāns nodrošinās to, ka sabiedrība saņems vislabāko pakalpojumu, kas būtu par pamatu tam, lai vairotu sabiedrības uzticību, veicinot tiesas veiksmīgu funkcionēšanu.